

Rapport från rullstolsanpassad naturguidning vid Kolardammarna den 25 april 2018

Martina Kiibus

Guidningen var anpassad för rullstolar, rullatorer och barnvagnar. Totalt var det 23 deltagare inklusive tre barn i vagn med tillhörande föräldrar. En av deltagarna satt i rullstol, en gick med rullator, en åkte permobil, en gick med kryckor och en hade nedsatt hörsel, så det var flera ur målgruppen. En kom från Hjärnkraft och en från Afasiföreningen. Tio deltagare hade varit med på tidigare guidningar, bland annat de från Hjärnkraft och Afasiföreningen. En kvinna hade fått info via kommunens språkcafé som leds av en fd SFI-lärare. Jättekul att hon tipsar sina deltagare om guidningarna! Övriga hade fått info från kommunens hemsida, vänner och Barn i Stan. Två av barnvagnsföräldrarna bodde i Älta och en i Midsommarkransen. En deltagare kom från Norrtälje och en från Sollentuna. I övrigt var det Tyresöbor. Vädret var skönt, soligt och fint!

Vi som kom med buss samlades på hållplatsen Öringe och gick till parkeringen där övriga mötte upp. Vid reservatsentrén berättade jag om Alby naturreservat och hälsade välkommen. Fortsatte till en aspdunge, där jag visade hur man kan känna igen aspar och deras långa tillplattade bladskåft som ger det darrande rörelsemönstret när det blåser. På stammarna växte det askantlav och den röda grönalgen rödfärgsalg (ser ut som om någon målat med rödfärg på träden!).

I stigkanten växte det flera bestånd vårfryle. Så fina med sina brungröna stjärnor till blommor. Jag hade med mig lupp så alla fick se dessa små skönheter på nära håll. Vårfryle har precis som många andra av våra tidiga vårblommor en oljedroppe som sitter på fröet och som myrorna släpar hem till sin stack. På så sätt hjälper myrorna till med fröspridningen.

Vi gick vidare till några enebuskar och pratade om enarnas betydelse i det gamla bondesamhället. Det fanns gott om både gröna och blåa bär på enarna, så jag berättade om hur man skördade enbär förr. Det fanns också en hel del kikkbär som är en slags missväxt orsakad av den lilla engallmyggan.

På en håll var det som ett vitt flor av nagelört, en sirlig vit korsblommig växt som också kallas vårälskling eller rågblomma, eftersom det är dags att så råg när nagelörten blommar. I en backe växte det en hel del blå-och vitsippor och på en annan håll hittade vi några styvmorsviol. Pratade om blommor och bin, dvs att syftet med blommornas färg är att locka till sig pollinerande insekter. Visade också hur många blommor, som t ex blå- och vitsippa och styvmorsviol har kontrastfärger i mitten av blomman som fungerar som en vägvisare som lockar pollinatörerna rätt när det väl hittat blommorna.

Så kom vi till Kolardammarna; vid inloppet visade jag rensvallret och oljeavskiljningen. Fortsatte till centrala dammen där jag berättade om själva reningsprocessen i de olika stegen och vilken effekt reningen har. När vi gick nerströms dammarna visade jag de olika stegen och vilken typ av rening som sker var. Sedimentationsdammen där vattnet rinner långsammare så att tungmetaller och fosfor kan sjunka till botten. Pratade lite om vilka tungmetaller det handlar om och vilka effekter de har. Översilningsytan, där vassen och kaveldunen fångar upp kvävet och på så sätt är en del av reningen. Och våtmarken där bakterier och delvis växter också fångar upp överskottsämning, som fosfor och kväve. Pratade om att näringsämnen som också renas i dammen inte är något miljögift i sig, problemet är att

blir det för mycket kväve och fosfor så får vi övergödda sjöar och hav, med igenväxning, algbloomning och syrebrist som följd. Men tack vare Kolardammarna så har alltså belastningen på Albysjön minskat avsevärt både vad gäller näringsämnen, tungmetaller och flytande föroreningar som olja. Vi pratade också om dagvatten och hur dess kvalitet beror på vilken typ av mark vattnet avvattnar. Jag visade en avrinningskarta för Kolardammarna, där man tydligt ser hur mycket hårdgjord mark som avvattnas till dammarna.

En sälg var full i knoppar och på håll såg vi att en annan sälg hade gått i blom. Sälgen är som en biologisk skattkammare där det bara surrar av insekter en solig vårdag. Många pollinatörer, framför allt humlor lockas till sälgen som blommar tidigt och kan så bygga upp ett humlesamhälle i sälgens närhet. När sen äppelträden blommar i maj finns det humlor där som kan pollinera dem. Sälgen är alltså viktig för att vi ska få äpplen!

Under sälgen växte det svalört, en annan vårblomma som är släkt med smörblomma och kabbeleka.

Bävern har lämnat spår längs strandkanten och byggt en hydda på den lilla ön i dammen, så jag berättade om bävern, dess ekologi, hur den använts förr och vilken ekologisk nytta den gör bl a när den skapar nya våtmarker.

I den nedre dammen/våtmarken simmade ett knippar och ett gräsandspar. En gräsandshona såg ut att ligga på ägg. Så då kom vi in på varför många fågelhannar har så mycket starkare färger än honorna. Visade också de knip- eller skrakholkar som finns vid dammarna och berättade om hur man förr i skärgården hade holkarna för att kunna få tag på äggen.

Vid utloppet stannade vi till vid det lilla vattenfallet där vattnet syrsätts och sammanfattade reningsprocessen och hur mycket tungmetaller och näringsämnen som renats under vattnets dygnslånga färd genom dammarna. Samtidigt som de innebär ett fint inslag i landskapet och en ökad biologisk mångfald.

Och så beundrade vi de vackra grovstammiga asparna, som är så värdefulla för den biologiska mångfalden - en asp kan hysa över 600 olika arter, bland annat tack vare sin rika mjuka bark.. På asparna växte det asptickor som genom att röta aspveden underlättar för spillkråkan att bygga bo.

Här vände vi tillbaka och passerade Jonas på naturskolan som hade håvat vattendjur med åk 5-elever. Jag bad eleverna visa upp sina fynd för oss, så vi fick bland annat se flera trollsländelarver.

Vi gick vidare till de rullstolsanpassade bryggorna där vi tog vår fikapaus. De som behövde, kunde sitta på bryggorna, några andra satt på en bänk på bron och ytterligare några satt på en backe. För småbarnsföräldrarna var det bättre med backen för då kunde barnen få tulta runt lite. Samtidigt som vi alla var nära varandra, så det blev ett bra fikaställe.

Efter fikat stannade vi kvar så att barnen kunde fortsätta röra sig på backen och så berättade jag lite mer om djurlivet i dammarna och alla smådjur som vi på naturskolan hittar där när vi håvar. Men också att groddjuren som ju vill ha den här typen av småvatten verkar ha minskat i antal i dammarna, troligen pga att fisk och kräftor har dykt upp. Därför har vi anlagt nya groddammar, som förhoppningsvis kommer att få förbli fria från fisk och kräftor.

Jag berättade också lite mer om pollineringen och fågelsången och allt det som händer i naturen nu på våren, som ju faktiskt till stor del handlar om parning och förökning! Läste en fin strof av Harry Martinsson där han så fint beskriver hur härligt det är att följa vitsippan och

att det är värt sin tid. Pratade om vikten av att stanna upp och ta sig tid att njuta. Och så måste jag ju bara läsa en av mina favoritrader av Alf Henriksson: ”Jag såg att häggen blommade, det kom en doft av den. Då gick jag till min älskade och sade ’Se och känn’. Hon stod vid makaronerna, hon sydde på en klut och när hon lyfte blicken hade häggen blommat ut.”

Avslutade här så att de som ville kunde gå ner till Alby, några stannade kvar på backen och andra tog sig bort till parkeringen och bussen. Deltagarna var jättenöjda och tyckte det var en ”toppenguidning”. En kvinna sade att hon går samma runda med sin hund nästan varje dag, men hade aldrig sett det hon såg nu. Det här är en kommentar som jag får rätt ofta, att man ser på det vardagliga med nya ögon. Många tyckte det var intressant att få veta mer om dammarna. Andra höjdpunkter var nagelörten, vårfrölen, sälgen och styvmorsviolen.

Guidningen var två timmar lång. När jag rekade inför en liknande guidning i höstas, tänkte jag att vi aldrig kommer kunna hålla på i två timmar, eftersom det är så kort sträcka. Men det tog två timmar då, just för att det inte går så fort att ta sig fram med rullator. Och det är ju det som är poängen med de här anpassade guidningarna, att man ska kunna följa med även om man inte kan gå eller går väldigt långsamt. Den här gången hade vi kunnat hålla på i 2½ timmar, Nu hoppade jag över en del stopp, så att vi skulle hinna fika i lugn och ro. Så till nästa gång kommer jag skriva 2 ½ eller möjligen 2-2½ timmar. Det var en jättebra tid på året med alla vårblommor och roligt att det kom så många, varav många var ur målgruppen.